

https://doi.org/10.31516/2410-5325.069.09

УДК 78.071.1(477)“20”(045)

К. В. Крепак, аспірант, викладач музично-теоретичних дисциплін, Державний заклад «Навчально-науковий інститут культури і мистецтв Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», м. Полтава

k.v.krepak@gmail.com

http://orcid.org/0000-0003-0192-2915

СВІТОСПРИЙНЯТТЯ НОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІСТОРИЧНОЇ ПОДІЄВОСТІ ТА ЇХНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ В МУЗИЦІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ¹

Розглянуто історичну подієвість як засіб створення художньо-стильових моделей, відповідно до часу, та їхню реалізацію в музиці сучасних українських композиторів. Визначено, що проблема історичної подієвості в музикознавстві досліджена недостатньо ґрунтовно, тому наявна історична потреба творчої зацікавленості та вдосконалення нових тенденцій композиторських напрямів сучасного світосприйняття. Уточнено новизну поняття «історично-музичної подієвості» і розуміння конкретно-історичного спрямування цього явища, що є малодослідженим в історії української музичної культури.

На основі історичних фактів виявлено, що історична подієвість давно сприймається як «учорашній день», а мистецтвознавство досі не має достатньо розгорнутої концепції щодо історичної подієвості. Розкрито, що не всі сучасні українські композитори можуть переконаливо відобразити яскраву постать в історичній події, створювати художню картину та відтворювати конкретний історичний час.

Ключові слова: *історична подієвість, нові тенденції, світосприйняття, художнє сприйняття, музика сучасних українських композиторів.*

К. В. Крепак, аспірант, преподаватель музыкально-теоретических дисциплин, Государственное учреждение «Учебно-научный институт культуры и искусств Луганского национального университета имени Тараса Шевченко», г. Полтава

МИРОВОСПРИЯТИЕ НОВЫХ ТЕНДЕНЦИЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ СОБЫТИЙНОСТИ И ИХ РЕАЛИЗАЦИЯ В МУЗЫКЕ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ

Рассмотрена историческая событийность как средство создания художественно-стилевых моделей в соответствии со временем и их реализация в музыке современных украинских композиторов. Установлено, что проблема исторической событийности в музыковедении имеет небольшой опыт изучения, поэтому существует историческая необходимость творческой заинтересованности и усовершенствования новых тенденций композиторских направлений современного мировосприятия. Уточнено новизну понятия «историческая музыкальная событийность» и понимание конкрет-

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

но-исторического характера этого явления, которое малоисследованно в истории украинской музыкальной культуры.

Сделан вывод на основе исторических фактов, что историческая событийность давно воспринимается как «вчерашний день», а в искусствоведении до сих пор нет достаточно развернутой концепции по вопросу исторической событийности. Раскрыто, что не все современные украинские композиторы могут убедительно отображать яркую фигуру в историческом событии, создавать художественную картину и воспроизводить конкретное историческое время.

Ключевые слова: *историческая событийность, новые тенденции, мировосприятие, художественное восприятие, музыка современных украинских композиторов.*

К. В. Крепак, postgraduate student, teacher of music-theoretical courses, State Institution «Educational and Scientific Institute of Culture and Arts of Luhansk Taras Shevchenko National University», Poltava

WORLD PERCEPTION OF NEW TRENDS OF THE HISTORICAL EVENTS AND THEIR IMPLEMENTATION IN THE MUSIC OF CONTEMPORARY UKRAINIAN COMPOSERS

The aim of the article is to analyze the new trends of historical events that are revealed in the music of contemporary Ukrainian composers. Historical event as a holistic phenomenon, based on music examples of contemporary Ukrainian music, reveals artistic images of heroes in the past and in present, spiritual and cultural heritage.

The research methodology is based on the systematic use of materials from the scientific branches of cultural science, art history, psychology, literature, ethnography.

The results can be in the practical activities of music art. National music culture is an understanding of the place of the nation in the general process of the music development of the mankind, and for the Ukrainian people a music and historical discovery, which affirms it as a self-sufficient structure in the community of ethnic communities and determines its proper place, role and importance in the historical context, without mythologization, on a dialectical basis.

Reviewing the traditional definitions, the author clarifies the novelty of the concept of “historical and music event” and understanding of the specific-historical nature of this phenomenon, which is poorly researched in the history of Ukrainian music culture.

The article deals with historical events as a means of creating artistic and stylistic models according to the time, and their implementation in the music of contemporary Ukrainian composers. The issue of historical events in musicology has little experience in studying, so there is a historical need for creative interest and improvement of new trends in the composer’s directions in the modern worldview.

Novelty is achieved in combining music and artistic images of the historical events of the present with the past.

The practical significance of the research lies in the creation of a new layer of art-shaped models. The materials of this article can be used in the preparation of fundamental works in the history of music culture of Ukraine.

Studying historical facts thoroughly, it can be concluded that historical events have been perceived as “yesterday”, and art criticism does not have a sufficiently detailed concept of the historical events. Not all contemporary Ukrainian composers can convincingly portray a striking figure in historical event, create an artistic picture and reproduce a specific historical time.

Keywords: *historical event, new trends, worldview, artistic perception, music of contemporary Ukrainian composers.*

Актуальність теми статті визначається питанням історичної подієвості, яка становить засіб створення художньо-стильових моделей відповідно до часу та їхньої реалізації в музиці сучасних українських композиторів XXI ст. Проблема історичної подієвості в музикознавстві має невеликий досвід вивчення, тому є історична потреба творчої зацікавленості та вдосконалення нових тенденцій композиторських напрямів сучасного світосприйняття.

Постановка проблеми. Жодні соціальні перетворення не можуть існувати в межах лише політичних або економічних явищ. Людське суспільство на кожному етапі свого розвитку стає дедалі вибагливішим до культурних уподобань розуміння системи організації духовності, художньої культури та мистецтва.

Демократизація суспільства, його трансформація зумовили нагальну проблему вивчення та осягнення своєї історичної спадщини в галузі музики, в якій культурні набутки посідають гідне місце. Світосприйняття сучасною людиною нових тенденцій і реалізацій у культурному просторі історичної подієвості духовних потреб стає об'єктом гострих дискусій. З плином часу у суспільства виникають прагнення до змін в музиці, які об'єктивно пов'язані з політичними, економічними та соціальними змінами. Вони впливають на загальний духовний і культурний розвиток молодого покоління, змінюють запит у сприйнятті художнього образу, творчий напрям сучасних митців, їхню стилістику та самотність музичної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеологи, переважно, розуміють і намагаються реалізувати музичну культуру як засіб владного управління культурно-мистецьким процесом, а через нього — суспільством, виокремлюючи її з реального культурного життя. Сучасна українська суспільна думка розглядає музичну культуру як нагальну потребу і дієвий аспект самоусвідомлення та самоутвердження себе як народу, нації, що має глибокі історичні корені і зробила великий внесок у загальний розвиток історично-культурного процесу. Адже сучасна музична культура — це національний світ буття, який надає значущості всім подіям розвитку історії.

Науковець О. Косюк порушує та досліджує питання «Теорії масової комунікації історичної подієвості в сучасному світі». С. Оборська

(дослідник із Києва) у своїх працях розкриває особливості подієвого менеджменту в мистецтві як стратегічного управління у сфері проєкування, проведенні й організації спеціальних заходів з урахуванням конкурентних переваг під час реалізації управлінського процесу.

І. Пригожин розглядав історію подієвості в контексті філософського спрямування, І. Валерстайн у дослідженні «Час та продовженість» аналізує питання філософських перипетій подієвостей світу, науковець у галузі матеріальної економіки Ф. Бродель, послідовник Гегеля та Маркса, порушував питання структури повсякденності історичної подієвості.

Проблему методологічного світ-системного аналізу в галузі глобальної історії подієвості досліджує С. Валесян і його попередник Ю. Лотман. А. Слюсар, професор кафедри світової літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, у своїх працях розглядає тему подієвості наукового буття, у яких література, літературознавство та реальне життя інтерпретується як єдиний простір. Запропоновано своєрідний літературознавчий сюжет, що аналізується крізь призму категорії подій та подієвості. Кандидат мистецтвознавства А. Івко ґрунтовно досліджує подієві аспекти музичної форми ХХ ст.

Отже, відображення проблеми історичної подієвості в музиці сучасних українських композиторів перебуває на дослідницькому рівні та творчому переосмисленні для створення художньо-стильових образів.

Мета статті — дослідити найяскравіші композиторські приклади сучасних українських композиторів на прикладі А. Сташевського, Л. Дичко, В. Степурко, В. Антонюка.

Виклад основного матеріалу дослідження. На концептуальному рівні історична подієвість розглядається як один із принципів поєднання історичних епох із культурним розвитком суспільства. Зв'язок цього рівня виявляє причинно-наслідкову здатність, а їхнє творче мислення та композиторська майстерність забезпечують художньо-образне бачення історичної подієвості (Крип'якевич, 1994, С. 101–102).

Питання подієвості в науці досліджується порівняно недавно. Згідно з філософським словником, історична подієвість (міф) — своєрідна, зазвичай спотворена форма історичної свідомості, у якій конкретні знання й інтерпретації процесів, подій, явищ і фактів минулого передаються за допомогою образів, символів, переказів, легенд та інших емоційно-психологічних, ірраціональних, інтуїтивних компонентів, що сполучаються з вибраними тенденційними елементами логіко-раціонального пояснення (Грица, 2000, С. 78–81).

Історія музичної культури в контексті музично-історичної подієвості вивчає та аналізує пам'ятки духовної культури, увічнюючи усною

формою: легенди, билини, пісні, думи, прислів'я, приказки, де фіксуються історичні події, мудрість народу, узагальнюються явища і зберігаються для наступних поколінь. Український народ залишив у спадок незліченну кількість об'єктів матеріальної культури, які посіли гідне місце в скарбниці світового мистецтва. Це пам'ятки зарубинецької, трипільської, черняхівської, скіфської культур, Київської Русі, козацької доби та ближчих до нас часів (Кияновська, 2002, С. 79–82).

Усі ці події набувають відображення в музиці сучасних українських композиторів: Є. Станковича, Г. Гаврилець, Л. Дичко, В. Степурко, М. Скорика, В. Антонюка, В. Рунчака, А. Сташевського, З. Алмаші, В. Зубицького та інших, збагачуючи композиторські напрями та історико-стильові моделі, відповідно пристосованих до духу новітнього часу історичної подієвості.

Яскравим прикладом сучасного музичного мистецтва, у якому повною мірою відчувається стародавня епоха Київської Русі, передана за допомогою композиторських прийомів та вишуканої інструментовки, є сюїта для симфонічного оркестру Андрія Сташевського «Древньокиївські фрески». Це програмний твір, у ньому тонко відображаються культурні та історичні події стародавньої епохи. Унікальність музичного світобачення й світовідчуття історичних подієвостей за допомогою тембральних та зображальних композиторських знахідок (імітація стародавніх музичних інструментів: гудка, смика, лютня, гуслей, рогів, труб, сурм, свистків, сопілок, дудок, волинок, бубнів, тарілок, дзвіночків, брязкальця), з використанням колоритної гармонічної вертикалі та яскравої мелодики — становить повне та правдиве вираження духовних загальнолюдських вимірів історичної подієвості Київської Русі. Наприклад, назва частин «Билини», «Награвання», «Розваги скоморохів», «На славу Русі Київської» у точності відтворює дух того часу. Важливу роль у житті людей відігравали церковні передзвони, що сповіщали про наступ ворога, пожежу, скликали людей на віче. Андрій Сташевський блискавично створює атмосферу церковних передзвонів в одній із частин під назвою «Набат. Дзвони святої Софії», завдяки використанню вишуканої оркестровки та динамічним контрастам, професійно і подієво упроваджуючи новаторські тенденції у творчий процес національного розвитку сучасної української композиторської школи.

Представником сучасної духовної музики та хорового співу, який продовжує культурно-мистецькі традиції спадщини Київської Русі, є сучасний український композитор, педагог, громадський діяч Л. Дичко.

Композитор наділена приголомшливим чуттям насолоди від кожної миті буття, від усього, що її оточує. Саме нестримна воля пізнання атмосфери часу, історичних подієвостей, ландшафтів, фресок, книжної

графіки, обрису писанок тощо зумовлює композитора Л. Дичко відображати правдиво, повно, аргументовано.

Творчість Л. Дичко «втілює характерні риси нашої нації: ліричність, щирість, м'якість, ніжність та емоційність, схвильованість, поривання до дії». У творчому музично-духовному доробку композиторки: «Псалом 67», хоровий твір для жіночого хору а саррелла; «Хваліте Господа з небес» для тенора, мецо-сопрано та органа; «Тобі співаємо, Тебе благословимо», «Благослови, душе моя, Господа» — духовна музика (українською мовою) для сопрано й органа та інші твори (Гордійчук, 1978, С. 78-81).

Сучасний український композитор Віктор Степурко продовжує традиції духовної музики. Особливої популярності здобули хорові твори, серед яких «Стихира. Преподобному Феодосію Печерському» (2003), «Літургія сповідницька» (присвячена світлій пам'яті гетьмана Івана Мазепи), духовна меса «Богородичні догмати XVII століття», псалмодія «Монологи віків» для змішаного хору і соло інструментів (2012). Завдяки сучасній позиції композитор переживає суспільно-політичні події, втілені в колориті гармонії та мелодики, щирості та відвертості художнього замислу музичних образів.

Для українських митців на зламі XX–XXI ст. актуальності набуває проблематика сучасного осягнення історичного шляху українського народу, відтворення особистого світобачення та ставлення до тематики історичної подієвості. Поява «Панахиди» Є. Станковича на слова Д. Павличка, сценічної кантати «Ярмарок» В. Зубицького, ораторії О. Яковчука «Скіфська пектораль» наочно відтворюють історичну подієвість духовних засад людства, відбивають процес внутрішнього, емоційно-психологічного руху від глибокого смутку до катарсису, зумовленого поступовим розпадом норм суспільства та виникненням соціально-політичних конфліктів (Зінькевич, 2003, С. 149–154).

Саме глибоке розуміння впливу історичної подієвості 2014 р. на світогляд та свідомість українського народу надає історичної нагоди сучасним митцям для створення фундаментального пласту нової академічної класичної музики.

В. Антонюк — один із тих композиторів, що миттєво реагує на політичну, економічну та інформаційну агресію щодо України, яка, перетворюючись на воєнні дії протягом п'яти років, завдає нашій державі великої біди — загибель тисячі людей, зруйновані міста і села... та величезна прірва невизначеності.

Музика В. Антонюка вражає не лише професійною зрілістю, майстерністю досконалості форми, яскравістю оркестрування, а й філософською глибиною змісту музики, особливим відчуттям трагедійності в поєднанні з сьогоденням.

Симфонія № 7 — «Маскарад непобачених снів» присвячується невинним жертвам воєн і терору. «...Зараз на сході України й в усьому світі дуже неспокійні часи і, на жаль, щодня гинуть мирні люди, діти в різних куточках нашої планети. Мені болісно спостерігати за цим лихом, тому я втілював власні емоції у своїй симфонії. Ця музика — пам'ятник загиблим». У симфонії — десять частин тривалістю від двох до трьох хвилин, але всі вони об'єднані однією головною музичною темою, з якої розпочинається твір. Назви всіх симфоній композитора здебільшого абстрактні й сюрреалістичні. Завдяки цьому слухачі «не прив'язуються» до якоїсь конкретної тематики, отримують вільний простір для асоціацій, що виникнуть під час прослуховування. Однак у «Сьомій симфонії» вперше відступлено від цього правила, чим і зумовлена назва — «Маскарад непобачених снів», яка представляє в аспекті музичної мови елементи нашого життя: любов, переживання, радощі та сум, інші емоції, що вже не зможуть відчувати загиблі люди, але їхні душі — живі, вони чують «музику життя» з інших світів.

Музика симфонії вражає драматичністю висловлення, яскравою контрастністю тематизму та щирістю філософських узагальнень, звідси походять така сила вираження трагедійного начала, заглиблене бачення навколишнього світу, у цьому й прослідковується музично-історична художня подієвість часу В. Антонюка.

Так сталося, що питання війни і миру є найзначущим та найзлогіднішим для української держави. Народ України переживає надзвичайно складний етап історичної подієвості — розв'язання гібридної війни з 2014 р. на Донбасі. Від вирішення цього військового конфлікту залежить існування і майбутнє України як незалежної держави.

«Гей, гей, гей, співайте, кобзарі!

Співайте так, щоб чули в світі...» — з таким закликком звертається до людей сучасний український композитор Костянтин Крепак у музичному творі «Монолог Кобзаря» для кобзаря-бандуриста та симфонічного оркестру. Композитор складає власний текст до твору, у якому відверто та подієво висловлює своє бажання повернути довіру українському народу. Він не випадково звертається до постаті кобзаря сучасного бачення світосприйняття, у якому ідея музичного твору полягає передусім у духовному та психологічному оздоровленні суспільства, у прагненні до щирості та великому бажанні всіма силами зберегти державність України.

Кобзарство, як явище творче і самобутнє, неабияк вплинуло на формування суспільної думки та виховання молодого покоління українського народу, зокрема формування рідної еліти в усі історичні часи. Чимало українських дослідників вивчали різні напрями кобзарського

руху. Вони збирали українські думи та історичні пісні: М. Цертелєв, М. Максимович та інші; аналізували їхній політичний стиль: П. Куліш, П. Єфименко; вивчали особливості музичної структури: Ф. Колесса, М. Грінченко; досліджували традиції кобзарів та розвиток музичних інструментів: М. Лисенко, Г. Хоткевич, А. Гуменюк, Ф. Колесса, М. Грінченко та ін. (Іваницький, 1990, С. 149-151).

Саме зараз, коли музичне мистецтво на початку XXI ст., на жаль, поступово втрачає своє головне призначення — духовність та духовне збагачення нації, коли людство забуває про національні історичні та моральні цінності, українські митці знову звертаються до постаті Кобзаря, свідомо, у сучасному розумінні розвитку історії, відтворюють символ правдивості, миру і добра. Культурні явища кожної епохи відрізняються соціальним і культурним змістом, але водночас справжніми вони стають лише тоді, коли їхні образи створюються на основі правдивих історичних та соціальних подій, у яких висвітлюються ознаки героїзму, щирого бажання допомоги, людяності та глибокого розуміння відчуття патріотизму.

Отже, ці характеристики людських якостей потрібні для модернізації сучасного суспільства, розвитку нових цінностей та комунікацій, нових відносин між людьми у сфері мистецтва й, відповідно, культурних потреб та засобів їхнього задоволення. Слід зазначити, що такий шлях повернення до національної свідомості та виховання патріотичних почуттів залежить від кожної людини — прагнення до соціальної гармонії, власної гідності, право людини на життя, свободи думки, право на мораль. Автор статті закликає український народ не бути байдужими до сучасних історичних процесів, розгублених принципів моралі, бажання повернути українцям глибоке сприйняття справжньої вітчизняної культури.

Висновки. Таким чином, на основі вивчених історичних фактів висуємо, що історична подієвість давно сприймається як «учорашній день», а мистецтвознавство досі не має достатньо розгорнутої концепції з питання історичної подієвості. Не всі сучасні українські композитори можуть переконливо відображати яскраву постать в історичній події, створювати художню картину та відтворювати конкретний історичний час.

Так, історична подієвість розкриває зміст минулого в процесі його змін і розглядається крізь призму відкриттів, революційних або воєнних подій. Тому для того щоб «сконструювати» подібний художній образ, безперечно слід бути майстром своєї справи.

Фундаментальність знань композиторського письма українських сучасних митців, їхнє образне уявлення, творче мислення допоможе слухачам правдиво відтворювати картину історичної подієвості.

У статті порушено важливість художнього сприйняття історичної події минулих часів і здійснено сміливе поєднання їх з сучасним розвитком суспільства, де віднайдено багато спільного з минулим, та поміщено заклик до співвітчизників дотримувати порядних норм людських відносин, зберігати мораль та діяти справедливо. Результати дослідження нададуть майбутньому поколінню великої значущості та розуміння справжніх героїчних образів, пов'язаних з історичними подіями України.

Перспективи подальших досліджень полягають в розгляді таких тем: історична подієвість як складова духовної культури сучасних композиторів, вплив соціально-політичних конфліктів на музичне сприйняття художніх образів сучасних українських композиторів, особистісне бачення історичних подій у творчості композитора кінця ХХ – початку ХХІ ст. Є. Станковича, лірико-драматичний симфонізм у творчості В. Антоноюка, аналітичний огляд музичного синтезу у композиторській творчості Т. Оскоменко-Парулави.

Список посилань

- Гордійчук, М. (1978). *Леся Дичко*. Київ: Музична Україна.
- Грица, С. (2000). Фольклор у просторі та часі. *Основні засади методології сучасних етномузикознавчих досліджень (теорія пісенної парадигми і модусу мислення середовища С. Грици та ритмоструктурний метод М. Хая)*: вибрані статті. Тернопіль: Астон. С.78–81.
- Зінкевич, О. (2003). Пам'ять культури і сучасна композиторська творчість. *Мистецькі обрії 2001–2002*: альманах. С.149–154. Київ: АМУ.
- Іваницький, А. (1990). *Українська народна музична творчість*. Київ: Музична Україна.
- Крип'якевич, І. (1994). *Історія української культури*. Київ: Либідь.
- Кияновська, Л. (2002). *Українська музична культура*. Київ.
- Музичний твір як інтерпретація властивостей часу. (1999). *Київське музикознавство*: збірка статей: *Проблеми музичної інтерпретації*, 47–57. Київ.
- Загайкевич, М. (1960). *Музичне життя Західної України другої половини ХІХ століття*. Київ.
- Кияновська, Л. (2007). Галицька музична культура ХІХ–ХХ століття. Чернівці. *Українська музична література від найдавніших часів до початку ХІХ століття*. (2000). ч. 1, 79–92. Тернопіль: Астон.

References

- Hordiychuk, M. (1978). *Lesya Dychko*. Kyiv: Muzychna Ukrayina. [in Ukrainian].
- Hrytsa, S. (2000). Folklore in space and time. *Osnovni zasady metodolohii suchasnykh etnomuzykoznavchyykh doslidzhen (teoriia pisennoi paradyhmy i modusu myslennia seredovyscha S. Hrytsy ta rytmostrukturyi metod M. Khaia)* : selected articles. 78–81. Ternopil: Aston. [in Ukrainian].
- Zinkevych, O. (2003). Memory of culture and modern composition. *Mystetski obryi 2001–2002*: almanakh, 149–154. Kyiv: Association of Ukrainian Cities. [in Ukrainian].

- Ivanytskyi, A. (1990). *Ukrainian folk music*. Kyiv: Muzychna Ukrayina. [in Ukrainian].
- Крыпакевич, І. (1994). *History of Ukrainian Culture*. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
- Кухановська, Л. (2002). *Ukrainian music culture*. Kyiv. [in Ukrainian].
- A piece of music as an interpretation of the properties of time. (1999). *Kyivske muzykoznavstvo: collection of articles: Problemy muzychnoyi interpretatsiyi*, 47–57. Kyiv. [in Ukrainian].
- Zahaykevych, M. (1960). *Music life of Western Ukraine in the second half of the 19th century*. Kyiv. [in Ukrainian].
- Кухановська, Л. (2007). *Galician music culture of the 19–20th centuries*. Chernivtsi. [in Ukrainian].
- Ukrayinska muzychna literatura vid naydavnishykh chasiv do pochatku 19th stolittya [Ukrainian music literature from ancient times to the early nineteenth century]*. (2000). Part 1, 79–92. Ternopil: Aston. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 11.05.2020 р.